

**Tiesību teorijas, tiesību filozofijas un Latvijas tiesību
vēstures jomas 2023./2024. akadēmiskā gada vasaras
eksāmena teorētiskās daļas jautājumu un praktiskās daļas
uzdevuma (kāzusa) vērtēšanas vadlīnijas**

Saturs

Teorētiskās daļas jautājumi.....	2
1. jautājums Tiesību teorija.....	2
2. jautājums Tiesību filozofija	4
3. jautājums Latvijas tiesību vēsture	6
Praktiskās daļas uzdevums.....	8

Teorētiskās daļas jautājumi

1. jautājums Tiesību teorija

Tiesību normu piemērošana ir jurista ikdienas darbības centrā. Tāpēc pareiza izpratne par tiesību normu piemērošanas procesu, tā posmiem un pielietojamām juridiskajām metodēm ir nepieciešams juridiskās kvalifikācijas priekšnoteikums gan gadījumos, kad jurists pats veic tiesību normu piemērošanu, gan piedaloties šajā procesā.

1. izklāstiet tiesību normu piemērošanas un tiesību normu realizācijas (īstenošanas) savstarpējo saistību un izskaidrojiet, kādi ir pārējie tiesību normu realizācijas veidi; (3 punkti)

Tiesību normu realizācija ir tiesību normās noteikto priekšrakstu ieviešana cilvēku uzvedībā. Tiesību normu realizācija var norisināties četros veidos: 1) tiesību izmantošana; 2) (aktīva) pienākumu izpildīšana; 3) (pasīva) pienākumu ievērošana; 4) tiesību normu piemērošana. Pirmajos trīs veidos īstenojot tiesību normas, tiesību normu adresāts – subjekts, to veic pats.

Savukārt tiesību normu piemērošanu var veikt tikai valsts institūcija vai amatpersona, kam šāds pilnvarojums ir piešķirts. Tiesību normu piemērošana ir realizācijas veids, kas nepieciešams tad, ja tiesību norma nevar tikt realizēta bez valsts institūcijas vai amatpersonas iesaistīšanās: 1) kad paredzētās subjektīvās tiesības un juridiskie pienākumi konkrētām personām nevar rasties bez valstiska rakstura darbības – lai tiesības un pienākumi rastos katrā konkrētā gadījumā, ir nepieciešams, lai attiecībā uz konkrēto personu tiktu izdots konkrēts tiesību normu piemērošanas akts; 2) kad personām ir radušies šķēršļi, lai izmantotu subjektīvās tiesības, un kad juridiskie pienākumi netiek izpildīti labprātīgi; 3) vienmēr, kad izdarīts tiesību pārkāpums un jānosaka attiecīgs sods.

3 punkti, ja sniegts skaidrojums, ka tiesību normu piemērošana ir viens no tiesību normu realizācijas veidiem, pamatots, kad tā ir nepieciešama, un izskaidroti pārējie trīs tiesību normu realizācijas veidi.

2 punkti, ja atbilde satur tikai virspusīgu norādi uz tiesību normu realizācijas veidiem, tos neizskaidrojot, bet satur tiesību normu piemērošanas un tās nepieciešamības izskaidrojumu.

1 punkts, ja atbilde tikai daļēji uzrāda tiesību normu realizācijas veidus (vismaz divus) un daļēji apraksta tiesību normu piemērošanu un tās nepieciešamību (vismaz divus nepieciešamības aspektus).

2. raksturojiet tiesību normu piemērošanas procesa pazīmes un juridiskā siloģisma shēmas, kādās tiesību normu piemērošana var notikt; (3 punkti)

Tiesību normu piemērošanas pazīmes: 1) to veic tikai valsts institūcijas vai amatpersonas; 2) individuāls raksturs; 3) vērsta uz konkrētu tiesisku seku noteikšanu; 4) tiek izdots tiesību normu piemērošanas akts; 5) realizējas speciāli noteiktās procesuālās formās.

Tiesību normu piemērošana norisinās pēc juridiskā siloģisma shēmas: Lielā premisa (tiesību norma), Mazā premisa (subsumcija) un Siloģisma slēdziens. Tomēr sarežģītākajās lietās, kur rakstītā tiesību norma neparedz taisnīgu un saprātīgu lietas risinājumu, jo tā neatbilst vispārējiem tiesību principiem, tiesību normu piemērošana notiek pēc vērtējošās subsumcijas shēmas: Lielā premisa (tiesību norma), Mazā premisa (subsumcija), Trešā premisa (tiesību

sistēmā tiesas atrasta tiesību norma, kas ir tiesnešu tiesības, vispārējo tiesību principu konkretizācija) un Siloģisma slēdziens. Tiesību normu piemērošana pēc vērtējošās subsumcijas shēmas notiek arī tajos gadījumos, kad likumdevējs ir ietvēris rakstītās tiesību normas tekstā ģenerālklausulu – jēdzienu ar plašu, atvērtu saturu (piem., lojalitāte pret Latvijas valsti).

Šeit var tikt nosaukti arī iespējamie tiesību normu piemērošanas procesa rezultāti: tiesību normu piemērošanas process atkarībā no tā, vai tā ir vienkārša vai sarežģīta lieta, vai ģenerālklausulas konkretizācija, vai konstitucionālā procesa ietvaros risināta lieta var noslēgties: intra (secundum) legem; praeter legem; extra legem vai contra legem.

3 punkti, ja izsmeļoši sniegtas tiesību normu piemērošanas procesa pazīmes un sniegta juridiskā siloģisma shēma ar abām iespējamām subsumcijām, tās izskaidrojot, un minēti vismaz daži iespējamie tiesību normu piemērošanas procesa rezultāti.

2 punkti, ja sniegtas vismaz četras tiesību normu piemērošanas procesa pazīmes un izskaidrota vismaz viena no subsumcijām.

1 punkts, ja sniegtas vismaz 2 tiesību normu piemērošanas procesa pazīmes un abas subsumcijas minētas, bet nav izsmeļoši aprakstītas.

3. nosauciet tiesību normu piemērošanas procesa stadijas jeb soļus un attiecīgās juridiskās metodes, kas jāpielieto katrā tiesību normu piemērošanas procesa solī, lai rezultātā sasniegtu demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormai atbilstošu taisnīgu un saprātīgu lietas risinājumu. (4 punkti)

Tiesību normu piemērošanas procesa soļi un juridiskās metodes: 1) faktisko apstākļu izziņa: faktiskā sastāva konstruēšana, relācijas tehnika; 2) tiesību normas meklēšana: tiesību avotu daudzveidības princips; 3) tiesību normas pārbaude: augstākā un zemākā kritika, pārejas noteikumi, intertemporālie principi; 4) tiesību normas satura noskaidrošana – interpretācija, konkretizācija, interpretācijas rezultāta izvēle, praeter legem, argumentum a contrario (arguments par pretējo); 5) tiesību normu un principu kolīzijas: kolīziju normas, kolīziju normu hierarhija, vispārējo tiesību principu svēršana un vērtēšana; 6) tiesību tālākveidošana: analogija, teleoloģiskā redukcija, argumentum a fortiori; 7) subsumcija: vienkāršā subsumcija, vērtējošā subsumcija, vērtējumu slēdzienu ķēdes izveide; 8) tiesību normu piemērošanas akta izstrāde: argumentācijas metodes.

4 punkti, ja nosauktas (visas astoņas) tiesību normu piemērošanas procesa stadijas un atbilstoši izsmeļoši uzskaitītas juridiskās metodes pie katras no procesa stadijām.

3 punkti, ja nosauktas vismaz sešas tiesību normu piemērošanas procesa stadijas un atbilstoši izsmeļoši uzskaitītas juridiskās metodes pie katras no nosauktajām procesa stadijām.

2 punkti, ja nosauktas vismaz četras tiesību normu piemērošanas procesa stadijas un atbilstoši izsmeļoši uzskaitītas juridiskās metodes pie katras no nosauktajām procesa stadijām.

1 punkts, ja nosauktas vismaz divas tiesību normu piemērošanas procesa stadijas un atbilstoši izsmeļoši uzskaitītas juridiskās metodes pie katras no nosauktajām procesa stadijām.

1 punktu var izlikt arī tad, ja ir uzrādītas vairākas piemērošanas procesa stadijas (vismaz četras) un vairākas metodes (vismaz četras), tomēr tās nav attiecīgi savietotas – pie noteiktas procesa stadijas nav uzrādītas pareizās juridiskās metodes.

2. jautājums Tiesību filozofija

Profesors Gustavs Radbruhs ir viens no pazīstamākiem vācu juristiem. Viņa pētījumiem ir būtiska nozīme krimināltiesībās, krimināltiesību politikā un tiesību vēsturē. Tomēr paliekošu pasaules slavu G. Radbruhs ir iemantojis ar darbu “Tiesību filozofija” (1932) un tā dēvēto “Radbruha formulu”:

1. kuri tiesību pamata principi jeb trīs tiesību elementi (sastāvdaļas) atklāj tiesību ideju un savstarpējā konkurencē nosaka pozitīvo tiesību saturu? Lūdzu, uzrakstiet šos principus bez komentāra! (3 punkti)

Atbilde: taisnīguma (taisnības), lietderības (mērķtiecības) un tiesiskās drošības (tiesiskās stabilitātes) principi.

3 punkti, ja atbildē norādīti pareizi visi trīs pamata principi, respektīvi: norādīts ir taisnīguma (taisnības), lietderības (mērķtiecības) un tiesiskās drošības (tiesiskās stabilitātes) princips.

2 punkti, ja atbildē norādīti pareizi divi pamata principi.

1 punkts, ja atbildē norādīts pareizi viens pamata princips vai no atbildes izriet, ka jurista kvalifikācijas pretendents ir priekšstats par uzdoto jautājumu.

Piezīme – atbildi var samazināt par vienu punktu, ja norādīts nepareizi vairāk kā viens pamata princips.

2. kāds mērķis ir procesuālām tiesībām (procesa tiesībām)? 2) vai ar procesuālo tiesību piemērošanu vienmēr tiek sasniegts procesuālo tiesību mērķis (procesa tiesībām domātais mērķis)? Jā / Nē / Jā un Nē, īss pamatojums (pamatojumā var iekļaut piemēru) (4 punkti)

Atbilde:

1) Procesuālo tiesību mērķis ir palīdzēt īstenot materiālās tiesības.

2) Nē.

“Nē” – procesuālās tiesības var kļūt par šķērsli ar likumu noteiktā materiālo tiesību (taisnīguma) īstenošanai (sasniegšanai). Piemēram, advokāts tiesā prasa attaisnot tiesājamu personu, kuras vaina ir acīmredzama, bet pastāv procesa tiesību pārkāpums (pārkāpumi). Arī nepareiza procesu tiesību piemērošana nekalpos materiālo tiesību taisnīguma sasniegšanai.

4 punkti par atbildi, kurā norādīts “Nē”, kā arī atbilde satur apsvērumus (pārdomas) par uzdoto jautājumu, to starp atbildē norādīts, ka procesuālo tiesību mērķis ir palīdzēt īstenot materiālās tiesības, procesa tiesības un materiālās tiesības ir likumdevēja pavēlas un tās ir jāizpilda. Tomēr ir arī norādīts, ka procesa tiesības var kļūt par šķērsli materiālo tiesību taisnīguma sasniegšanai. (atbildē vēlams iekļaut atbildi skaidrojošu piemēru).

3 punkti par atbildi, kurā norādīts “Nē”, kā arī paskaidrots, ka procesuālo tiesību mērķis ir palīdzēt īstenot materiālās tiesības, procesa tiesības un materiālās tiesības ir likumdevēja pavēlas un tās ir jāizpilda. Tomēr ir arī norādīts, ka procesa tiesības var kļūt par šķērsli materiālo tiesību taisnīguma sasniegšanai, piemēram, izmantojot tās ļaunprātīgi.

2 punkti par atbildi, kurā norādīts “Nē”, kā arī paskaidrots, ka procesuālo tiesību mērķis ir palīdzēt īstenot materiālās tiesības un no atbildes uz komponentes otro jautājuma izriet, ka jurista kvalifikācijas pretendents ir priekšstats par šo jautājumu.

1 punkts par atbildi, no kuras izriet, ka jurista kvalifikācijas pretendents ir priekšstats par uzdoto jautājumu.

3. vai netaisnīgs, nelietderīgs (bezmērķīgs), bet spēkā esošs likums (pozitīvās tiesības) ir piemērojams līdz brīdim, kad šāds likums (pozitīvās tiesības) tiek atcelts(-as), grozīts(-as) vai papildināts(-as) (proti, likums ir likums) vai tomēr pastāv kāds(-i) ierobežojums(-i) šajā gadījumā? (īsi pamatojiet savu atbildi) (3 punkti)

Atbilde: Pastāv ierobežojumi: “Konflikts starp taisnīgumu un tiesisko drošību ir risināms tā, ka ar likumu un varu nostiprinātām (nodrošinātām) pozitīvām tiesībām pat tad ir arī augstāks spēks, ja tās pēc satura ir netaisnīgas un nelietderīgas (nemērķtiecīgas), ja vien pretruna starp pozitīvo likumu un taisnīgumu nesasniedz tādu nepanesamu apmēru, ka likumam kā “nepareizām tiesībām” ir jāatkāpjas taisnīguma priekšā. Nav iespējams novilkt asāku līniju starp likumīgas netiesības gadījumiem un tomēr joprojām spēkā esošiem likumiem neraugoties uz to nepareizo saturu; tomēr ar visu bardzību var tikt uzsākta citas robežas novilkšana: kur taisnīgumu pat nav mēģināts panākt, kur vienlīdzība, kas veido taisnīguma kodolu, pozitīvo tiesību pieņemšanas laikā ir apzināti noliegta, tur likums ir ne tikai “nepareizas tiesības”, bet tam drīzāk vispār trūkst tiesību dabas. Tad tiesības, arī pozitīvās tiesības, nevar citādi definēt kā tikai kā kārtību un noteikumus, kuru jēga (atbilstoši noteiktam) ir kalpot taisnīgumam.”

3 punkti, ja atbilde satur norādi uz to, ka 1) pastāv ierobežojumi; ka 2) likums (pozitīvās tiesības) nav piemērojams (piemērojamas), ja tas (tās) ir nepanesami netaisnīgs (netaisnīgas) un ka 3) taisnīguma panākšana nav bijis likuma (pozitīvo tiesību) mērķis, noliedzot vienlīdzību pozitīvo tiesību pieņemšanas laikā kā taisnīguma kodolu. Šīs komponentes 2) un 3) punktu var aizstāt ar norādi, ka likums (pozitīvās tiesības) pēc savas būtības ir netiesības.

2 punkti, ja atbilde satur norādi uz to, ka pastāv ierobežojumi, kā arī satur kādu no sagaidāmā atbildē norādītiem nosacījumiem.

1 punkts, ja no atbildes izriet, ka jurista kvalifikācijas pretendents ir priekšstats par uzdoto jautājumu.

3. jautājums Latvijas tiesību vēsture

Pēc Latvijas Republikas proklamēšanas 1918. gada 18. novembrī līdz Latvijas Republikas Satversmes pieņemšanai 1922. gada 15. februārī Latvijas Republikā bija spēkā divas pagaidu satversmes. Abas pagaidu satversmes veidoja vairāki dokumenti. Pirmā pagaidu satversme noteica Latvijas valsts iekārtu Latvijas Tautas padomes darbības laikā (1918-1920), savukārt otrā pagaidu satversme – Latvijas Satversmes sapulces darbības laikā (1920-1922). Šajās pagaidu satversmēs ietvertie principi veido Latvijas valsts konstitucionālo pamatu un ir tikuši pārņemti (ar nelieliem redakcionāliem grozījumiem) Latvijas Republikas Satversmē:

1. nosauciet būtiskākos (vismaz trīs) Satversmes kodola elementus (pamata nosacījumus) vai principus, kuri pārņemti/iekļauti Latvijas Republikas Satversmē un kurus noteica jau pagaidu satversmes? (3 punkti)

- 1) Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai.
- 2) Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Var būt arī šādu elementu uzskaitījums: 1) demokrātiska, 2) tiesiska valsts (īpaši cilvēka pamattiesības), 3) republika.
- 3) Latviešu apdzīvoto zemju princips (Latvija ir apvienota etnogrāfiskās robežās (Kurzeme, Vidzeme un Latgale).
- 4) vispārīgās, tiešās, vienlīdzīgās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās vēlēti tautas priekšstāvji no abu dzimumu personām.
- 5) nacionālas valsts princips un no tā izrietošā latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda.

3 punkti piešķirami par atbildi, kurā nosaukti trīs Satversmes kodola elementi (pamata nosacījumi) vai principi, kuri pārņemti Latvijas Republikas Satversmē un kurus noteica jau pagaidu satversmes.

2 punkti piešķirami par atbildi, kurā nosaukti divi šādi elementi.

1 punkts piešķirams par atbildi, kurā nosaukts viens šāds elements vai parādīta vispārēja izpratne par jautājumu.

Ja nosaukti četri šādi elementi, var tikt piešķirts 1 papildu punkts kādā no komponentēm, kurā tas nav iegūts.

2. kādi tiesību akti (dokumenti) veidoja pirmo un otro pagaidu satversmi? (3 punkti)

Pirmo pagaidu satversmi veidoja Latvijas Tautas padomes politiskā platforma un Latvijas Republikas proklamēšanas akts (Uzsaukums Latvijas pilsoņiem!).

Otro pagaidu satversmi veidoja Deklarācija par Latvijas valsti un Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumi.

Abas pagaidu satversmes veidoja kompleksu noregulējumu. Gan pirmās pagaidu satversmes, gan otrās pagaidu satversmes laikā konstitucionālais regulējums nebija pilnībā kodificēts. Atsevišķus, pietiekami būtiskus konstitucionālo tiesību jautājumus regulēja arī Latvijas Tautas padomes un Latvijas Satversmes sapulces pieņemtie likumi.

3 punkti piešķirami par atbildi, kurā nosaukti visi pirmo un otro pagaidu satversmi veidojošie tiesību akti (dokumenti).

2 punkti piešķirami par atbildi, kura nosaukti 3 vai 2 šādi dokumenti.

1 punkts piešķirams par atbildi, kurā nosaukts kāds viens no šādiem dokumentiem vai parādīta vispārēja izpratne par jautājumu.

3. vai kāda no Pirmā vai Otrā pagaidu satversmē minētām amatpersonām pildīja valsts prezidenta pienākumus līdz valsts prezidenta institūta izveidošanai? (Jā/Nē, īss pamatojums). Vai saskaņā ar pagaidu satversmēm Latvija bija parlamentāra vai prezidentāla republika? (Atbildē norādiet: Parlamentāra republika/ Prezidentāla republika, īss pamatojums)? (4 punkti)

Jā. Pirmās pagaidu satversmes laikā Tautas padomes (priekšparlamenta) priekšsēdētājs pildīja valsts prezidenta pienākumus, izveidojot attiecīgu konstitucionālo tradīciju. Politiskajā platformā šis jautājums nebija regulēts (atbilde pareiza arī tad, ja norāda, ka Pirmā pagaidu satversme šo jautājumu neregulēja).

Jā. Otrās pagaidu satversmes laikā valsts prezidenta pienākumus pildīja Satversmes sapulces prezidents. Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumi paredzēja Satversmes sapulces vēlētu Satversmes sapulces prezidenta amatu ar valsts galvas (faktiski prezidenta) pilnvarām.

Saskaņā ar pagaidu satversmēm Latvija bija parlamentāra republika.

Pirmās satversmes laikā pagaidu parlaments: Tautas padome kā pagaidu parlaments iecēla koleģiālu izpildvaras orgānu – Pagaidu valdību, un valdība bija politiski atbildīga pagaidu parlamenta priekšā.

Otrās satversmes laikā Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumi paredzēja Ministru kabinetu kā konstitucionālās izpildvaras orgānu un tā atbildību parlamenta (Satversmes sapulces) priekšā.

Latvijas valsts iekārtas pagaidu noteikumu 6.-8. pants:

“6. Izpildu vara pieder ministru kabinetam, kuram ir padotas visas valsts iestādes un karaspēka virspavēlniecība.

7. Ministru kabinetu sastāda persona, kuru uz to aicina Satversmes Sapulces prezidents.

8. Ministru kabinets atbild par savu darbību Satversmes Sapulces priekšā un tam jāatkāpjas, ja tas zaudējis Satversmes Sapulces uzticību.”

1 punkts piešķirams par atbildi, ka valsts galvas pienākumus pirmās pagaidu satversmes laikā pildīja Tautas padomes priekšsēdētājs un attiecīgu pamatojumu (atbilde pareiza arī tad, ja norāda, ka Pirmā pagaidu satversme šo jautājumu neregulēja).

1 punkts piešķirams par atbildi, ka valsts galvas pienākumus otrās pagaidu satversmes laikā pildīja Satversmes sapulces prezidents un attiecīgu pamatojumu.

1 punkts piešķirams par atbildi, ka Latvija pirmās pagaidu satversmes laikā bija parlamentāra republika un attiecīgu pamatojumu.

1 punkts piešķirams par atbildi, ka Latvija otrās pagaidu satversmes laikā bija parlamentāra republika un attiecīgu pamatojumu.

Ja sniegtas daļēji pareizas atbildes (bez pienācīga pamatojuma vai atsevišķām kļūdām), 1 punktu var piešķirt par pareizu atbildi bez pamatojuma vai vispārēju izpratni par jautājumu par valsts galvu pagaidu satversmju laikā un 1 punktu – par izpratni par parlamentāro republiku šajā laikā.

Praktiskās daļas uzdevums

Prasītāja – SIA „Zanti” 2018. gada 4. maijā cēla tiesā prasību pret atbildētāju – SIA “Arga”, lūdzot tiesu atzīt telpiskās preču zīmes Nr. 0077 reģistrāciju par spēkā neesošu no tās reģistrācijas dienas, ņemot vērā absolūtos pamatus un pamatojoties uz 1999. gada 16. jūnija likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” 6. panta pirmās daļas 5. punktu un otro daļu.

Atbildētājai pieder, pamatojoties uz toreiz spēkā esošo likumu “Par preču zīmēm”, 1998. gadā reģistrēta telpiska preču zīme ar reģistrācijas Nr. 0077 attiecībā uz Nicas klasifikācijas 20. klases precēm „plastmasas kastes ar ligzdām pudeļu ievietošanai”; krāsu salikums: zaļš. Prasītāja uzskata, ka atbildētājai nevar piederēt izņēmuma tiesības uz telpisku preču zīmi Nr. 0077, jo tās reģistrācija neatbilst šādiem preču zīmes reģistrācijas priekšnoteikumiem: 1) apstrīdētā preču zīme neatbilst likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” 6. panta pirmās daļas 5. punktā noteiktajam, jo tā sastāv tikai no formas, kuru tieši nosaka pašu preču veids vai kura nepieciešama kāda tehniska efekta sasniegšanai; 2) atbildētāja preču zīmi Nr. 0077 ir pieteikusi reģistrācijai un izmanto ar acīmredzami negodprātīgu nolūku, lai liktu šķēršļus citiem tirgus dalībniekiem, kuri ražo identiskas kastes. Tas ir pretrunā likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” 6. panta otrās daļas noteikumiem.

Atbildētāja uzskata, ka preču zīmes reģistrāciju nevar dzēst pamatojoties uz 1993. gada 9. marta likuma „Par preču zīmēm” 21. panta piekto daļu, kas noteica, ka pieteikums preču zīmes dzēšanai jāiesniedz ne vēlāk kā piecu gadu laikā no reģistrācijas dienas.

Tiesa secināja, ka: 1) likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” pārejas noteikumu 3. punkts noteic, ka šā likuma 6. panta otrajā daļā norādītais pamats preču zīmes atzīšanai par spēkā neesošu (zīmes reģistrācijas pieteikums iesniegts ar acīmredzami negodprātīgu nolūku) attiecas uz jebkuru preču zīmi neatkarīgi no tā, kad iesniegts preču zīmes reģistrācijas pieteikums. Tomēr tā kā šī tiesību norma satur atklātu juridisku jēdzienu, tiesa to piepildot ar saturu nav konstatējusi iespēju subsumēt atbildētāja darbības šai tiesiskā sastāva pazīmei; 2) tomēr par to, kāda iedarbība piešķirama tiesību normām, kurās noteikti citi absolūtie pamati, un attiecībā uz kuriem likuma par “Par preču zīmēm” 21. panta piektā daļa paredzēja, ka pieteikums preču zīmes dzēšanai jāiesniedz ne vēlāk kā piecu gadu laikā no reģistrācijas dienas, likumdevējs likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” pārejas noteikumos neko nebija noteicis. Līdz ar to, secinot, ka apstrīdētā preču zīme ir preču iesaiņojuma funkcionālā forma, kuru nosaka pašas preces veids un kura nepieciešama kāda tehniska efekta sasniegšanai, tiesa konstatēja, ka pārejas noteikumos nav ietverts pozitīvs tiesiskais regulējums par to, kurš likums reglamentē iepriekšējā likuma spēkā esības laikā reģistrētas preču zīmes reģistrācijas atzīšanu par spēkā neesošu gadījumā, kad preču zīme sastāv tikai no formas, un secināja, ka pastāv likuma plānam pretēja nepilnība – ir konstatējams atklāts, sākotnējs, neapzināts likuma robs, kas aizpildāms tiesību analogijas ceļā; 3) tālāk tiesa secināja, ka likums „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” izstrādāts ar mērķi harmonizēt Latvijas normatīvo regulējumu ar Eiropas Savienības tiesībām, un ka mērķu, pēc kuriem tiecas tiesību aktu tuvināšana, sasniegšana prasa, lai apstākļi reģistrētas preču zīmes iegūšanai un paturēšanai visās dalībvalstīs kopumā būtu vienādi. Tiesa secināja arī to, ka preču zīmes reģistrācijas apstrīdēšanas absolūtie pamati primāri paredzēti sabiedrības interesēs, proti, lai kādai personai netiktu piešķirts tiesiskais monopols uz tādu apzīmējumu, kas nevar pildīt preču zīmes funkciju. Līdz ar to jebkura persona var ierosināt strīdu par reģistrācijas atzīšanu par spēkā neesošu uz absolūtajiem pamatiem. Tādēļ arī gan Eiropas Savienības tiesību aktos,

gan Latvijas normatīvajos tiesību aktos, kas kopš 1999. gada saskaņoti ar Eiropas Savienības tiesību aktiem, šīs tiesības netiek ierobežotas laikā. Eiropas Savienības Tiesa ir uzsvērusi, ka dalībvalstu tiesām arī attiecīgo valstu likumu pārejas noteikumi pēc iespējas jāiztulkos, lai nodrošinātu regulējuma efektīvu piemērošanu (sk. *Eiropas Savienības Tiesas 1999. gada 23. februāra sprieduma lietā „BMW”, C-63/97, ECLI:EU:C:1999:82, 22., 23. punktu*).

Jautājumi:

1. Kāds ir lietas pamatjautājums? (1 punkts)

Atbilde: Vai preču zīmes reģistrācijas atzīšanai par spēkā neesošu uz absolūtajiem pamatiem ir piemērojamas 1993. gada 9. marta likuma „Par preču zīmēm” vai 1999. gada 16. jūnija likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” normas?

Der arī citādi formulēta atbilde; galvenais, lai tā uzrāda izpratni par lietas pamata jeb kodola jautājumu. (Piemēram: 1) vai preču zīmes reģistrācijas atzīšanai par spēkā neesošu uz absolūtajiem pamatiem ir piemērojams 1993. gada 9. marta likuma „Par preču zīmēm” 21. panta piektajā daļā noteiktais, ka pieteikums preču zīmes dzēšanai jāiesniedz ne vēlāk kā piecu gadu laikā no reģistrācijas dienas? vai arī 2) tiesību normu intertemporalitātes problēma.)

2. Tiesa secinājusi, ka likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” 6. panta otrajā daļā norādītais pamats preču zīmes atzīšanai par spēkā neesošu (zīmes reģistrācijas pieteikums iesniegts ar acīmredzami negodprātīgu nolūku) satur atklātu juridisku jēdzienu:

(3 punkti)

2.1. vai šis secinājums ir pareizs? Pamatojiet!

Atbilde: Nē, jo tas ir cita veida nenoteikts juridisks jēdziens – ģenerālklausula. Nenoteikts juridisks jēdziens ir rakstītajā tiesību normā ietverts juridisks jēdziens ar augstu abstrakcijas pakāpi. Nenoteikti juridiski jēdzieni tiek iedalīti trīs veidos: 1) atklāts juridisks jēdziens, 2) ģenerālklausula un 3) norāde. Atklāti juridiski jēdzieni ir nenoteiktu juridisku jēdzienu grupa ar vismazāko abstrakcijas pakāpi, proti, tiesību normās ir atrodami likumdevēja noteikti kritēriji to satura piepildīšanai (piemēram, 1998. gada 15. novembra likuma “Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23. pants attiecībā uz atklātā juridiskā jēdziena “būtisks kaitējums” piepildīšanu ar saturu). Savukārt ģenerālklausulas ir sevišķas abstrakcijas pakāpes nenoteikti juridiski jēdzieni, kuri tiesību normu piemērotājam jāpiepilda ar noteiktu saturu, lai tos varētu piemērot konkrētajā gadījumā, un tās nav iespējams jēdzieniski definēt ar pietiekami noteiktu pazīmju izsmeļoša uzskaitījuma palīdzību, un likumdevējs nav noteicis to satura vadlīnijas normatīvajā regulējumā, kam atbilst likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” 6. panta otrajā daļā norādītais pamats preču zīmes atzīšanai par spēkā neesošu – zīmes reģistrācijas pieteikums iesniegts “ar acīmredzami negodprātīgu nolūku”.

2.2. ar kādu juridisko metodi tiesai jāaizpilda juridisko jēdzienu “ar acīmredzami negodprātīgu nolūku”? Pamatojiet?

Atbilde: *Praeter legem* (“blakus likumam”) metode – ģenerālklausulu piepildīšana ar saturu, kas metodoloģiski atrodas starp *intra* (*secundum*) *legem* un *extra legem*, proti starp interpretācijas un tiesību tālākveidošanas metodēm. *Praeter legem* metodes piemērošanas priekšnosacījums ir apzināta likuma roba pastāvēšana un tāpēc tā ir drīzāk interpretācijas metode, jo tiek piepildīts ar saturu jēdziens, ko likumdevējs apzināti ietvēris rakstītās tiesību

normas tekstā, līdz ar to paliekot tiesību normas teksta robežās. Savukārt juridiskā siloģisma shēma *praeter legem* metodes pielietošanas gadījumā izpaužas kā vērtējošā subsumcija, tātad sastāv no trīs premisām un siloģisma slēdziena, līdzīgi kā tiesību tālākveidošanas gadījumā.

2.3. kas tiesai bija jādara, piemērojot šo metodi, proti, kāds ir šīs metodes piemērošanas process?

Atbilde: Ģenerālklausulas gadījumā tiesai saprātīgi jākonkretizē un tiesību sistēmas ietvaros jāpiepilda ar saturu nenoteiktais juridiskais jēdziens. Satura piepildīšana veicama kazuistiskā ceļā konkrētajā piemērošanas sfērā no gadījuma uz gadījumu to pilnveidojot un attiecinot uz visiem līdzīgajiem faktiskajiem sastāviem. Ģenerālklausulas saturu noskaidro vispārīgi, atrodot universālas, abstraktas juridiskas vadlīnijas, balstoties tiesiskajā sistēmā un izstrādātajos līdzšinējos piemērošanas gadījumos – gadījumu tipos. Tiesību normu piemērošanas rezultātā ģenerālklausula laika gaitā tiek konkretizēta, veidojot tās tipiskos piemērošanas gadījumus. Tiesai, ņemot vērā, ka jēdziena konkretizācija būs piemērojama visiem līdzīgajiem nākotnes gadījumiem, jāizvērtē: 1) gadījuma juridiski nozīmīgie faktiskie apstākļi; 2) jēdziena lietošanas iepriekšējo judikatūra; 3) doktrīna par šo jautājumu; 4) atbilstība vispārējiem tiesību principiem un morāles normām. Piemērošanas metodikas soļi: 1) ģenerālklausulas konstatēšana; 2) patiesuma pārbaude; 3) lietojuma sfēras noteikšana; 4) vērtējošās subsumcijas Trešās premisas formulēšana; 5) Trešās premisas pārbaude un pamatojums; 6) siloģisma slēdziens.

3 punkti piešķirami, ja atbildē ir pareizi nošķirti nenoteiktie jēdzieni, atpazīta ģenerālklausula, analizēta *praeter legem* metode un tās piemērošanas metodika.

2 punkti piešķirami, ja atbildē ir pareizi nošķirti nenoteiktie jēdzieni, atpazīta ģenerālklausula, un vispārīgi analizēta *praeter legem* metode un tās piemērošanas metodika.

1 punkts piešķirams, ja atbildē uzrādīts vismaz viens pareizs secinājums: 1) pareizi nošķirti nenoteiktie jēdzieni, atpazīta ģenerālklausula vai 2) vispārīgi analizēta *praeter legem* metode un tās piemērošanas metodika.

3. Tiesa ir konstatējusi likuma „Par preču zīmēm un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm” pārejas noteikumus likuma robu: **(4 punkti)**

3.1. analizējiet, vai pamatots ir atbildētāja viedoklis, ka likuma „Par preču zīmēm” 21. panta piektā daļa, kas noteica, ka pieteikums preču zīmes dzēšanai jāiesniedz ne vēlāk kā piecu gadu laikā no reģistrācijas dienas, attiecas uz noteikumu, ka neregistrē formu, kuru nosaka pašas preces veids vai kura nepieciešama kāda tehniska efekta sasniegšanai?

Atbilde: Atbildētāja viedoklis nav pamatots.

Likuma „Par preču zīmēm” 21. panta piektā daļa noteica:

“21. pants. Preču zīmes reģistrācijas dzēšana

(5) Preču zīmes, kas reģistrētas, pārkāpjot šā likuma 2. panta pirmās daļas 1., 5., 6., 8., 13.—17. punkta prasības, dzēš, ja iesniegums iesniegts ne vēlāk kā piecu gadu laikā no reģistrācijas dienas.”

taču noteikums, ka neregistrē formu, kuru nosaka pašas preces veids vai kura nepieciešama kāda tehniska efekta sasniegšanai, bija paredzēts likuma 2. panta pirmās daļas 18. punktā:

“2. pants. Neregistrējamas zīmes

(1) *Kā preču zīmes neregistrē:*

18) *preču vai to iesaiņojuma funkcionālu formu, kuru nosaka pašas preces veids vai kura nepieciešama kāda tehniska efekta sasniegšanai.*”

Līdz ar to uz šo preču zīmes reģistrācijas apstrīdēšanas absolūto pamatu likumdevējs nebija noteicis piecu gadu termiņu iesnieguma, lai dzēstu preču zīmes reģistrāciju, iesniegšanai.

3.2. vai tiesa ir pamatoti konstatējusi likuma robu? Pamatojiet!

Atbilde: Nē, jo likumdevējs likumā „Par preču zīmēm” nebija noteicis termiņu iesnieguma iesniegšanai, lai dzēstu preču zīmes reģistrāciju, pamatojoties uz to, ka tā ir preču vai to iesaiņojuma funkcionāla forma, kuru nosaka pašas preces veids vai kura nepieciešama kāda tehniska efekta sasniegšanai.

3.3. kā tiesai bija secīgi jāīstojas, lai pareizi konstatētu tiesību normas iedarbības laiku?

Atbilde: Lai konstatētu tiesību normas iedarbības laiku, tiesai visupirms jāvērs skats uz pārejas noteikumiem. Ja likumdevējs pārejas noteikumos neko nav noteicis par normas iedarbības laiku, tad tiesai jāveic jaunā regulējuma interpretācija. Un tikai tad, ja arī pielietojot interpretācijas metodi nav iespējams noteikt tiesību normas iedarbības laiku, jāpielieto vispārējie tiesību intertemporālie principi.

3.4. vai intertemporālie principi ir piemērojami šajā gadījumā, lai noteiktu tiesību normas iedarbības laiku?

Atbilde: Nē, jo tiesību normas iedarbības laiks tiek noteikts ar interpretācijas metodi.

4 punkti piešķirami, ja atbildē ir uzrādīts, ka atbildētāja viedoklis nav pamatots un tas ir pareizi analizēts; analizēts, ka šeit nav likuma roba; pareizi izklāstīts tiesību normas iedarbības laika konstatēšanas metodoloģiskais secīgums un secināts, ka līdz intertemporālo principu pielietošanai tiesību normu piemērotājs šajā gadījumā nenonāk.

3 punkti piešķirami, ja atbildē ir uzrādīts, ka atbildētāja viedoklis nav pamatots; norādīts, ka šeit nav likuma roba; pareizi izklāstīts tiesību normas iedarbības laika konstatēšanas metodoloģiskais secīgums un secināts, ka līdz intertemporālo principu pielietošanai tiesību normu piemērotājs šajā gadījumā nenonāk.

2 punkti piešķirami, ja atbildē ir uzrādīti vismaz divi pareizi secinājumi, proti, ka: 1) atbildētāja viedoklis nav pamatots vai 2) norādīts, ka šeit nav likuma roba, vai 3) pareizi izklāstīts tiesību normas iedarbības laika konstatēšanas metodoloģiskais secīgums, vai 4) secināts, ka līdz intertemporālo principu pielietošanai tiesību normu piemērotājs šajā gadījumā nenonāk.

1 punkts piešķirams, ja atbildē ir uzrādīts vismaz viens pareizs secinājums, proti, 1) tas, ka atbildētāja viedoklis nav pamatots, vai 2) norādīts, ka šeit nav likuma roba, vai 3) pareizi izklāstīts tiesību normas iedarbības laika konstatēšanas metodoloģiskais secīgums, vai 4) secināts, ka līdz intertemporālo principu pielietošanai tiesību normu piemērotājs šajā gadījumā nenonāk.

4. Tiesa, šīs lietas atrisināšanai, pielietojusi Eiropas Savienības tiesības: (2 punkti)

4.1. kuru juridisko metodi tiesa izmantoja kā noteicošo, lai atrisinātu šo lietu? Pamatojiet!

***Atbilde:** Interpretācijas metodi (vienmēr jāpielieto visas četras interpretācijas apakšmetodes, šajā gadījumā interpretācijas rezultāta izvēlē noteicošā ir sistēmiskā metode). Tiesa interpretē preču zīmes reģistrācijas apstrīdēšanas absolūto pamatu normatīvo regulējumu kopsakarā ar Eiropas Savienības tiesībām, secinot, ka apstākļiem reģistrētas preču zīmes iegūšanai un paturēšanai visās dalībvalstīs kopumā jābūt vienādiem; jebkura persona var ierosināt strīdu par reģistrācijas atzīšanu par spēkā neesošu uz absolūtajiem pamatiem; tādēļ gan Eiropas Savienības tiesību aktos, gan Latvijas normatīvajos tiesību aktos, kas kopš 1999. gada saskaņoti ar Eiropas Savienības tiesību aktiem, šīs tiesības netiek ierobežotas laikā.*

4.2. analizējiet Eiropas Savienības Tiesas sprieduma vietu tiesību avotu shēmā, pamatojoties uz vispāršaistošā spēka kritēriju un kritēriju par piederību kontinentālās Eiropas tiesību saimei un ņemot vērā interpretācijas veidus!

***Atbilde:** Eiropas Savienības Tiesas spriedums tiesību avotu shēmā (nacionālā tiesību avotu doktrīna) pēc vispāršaistošā spēka kritērija ierindojas patstāvīgo tiesību avotu grupā, un pēc piederības pie kontinentālās Eiropas tiesību saimes – ierindojas patstāvīgo papildus tiesību avotu grupā. Pēc interpretācijas veidu iedalījuma, tas ir oficiālās vispāršaistošās legālās interpretācijas rezultāts.*

2 punkti piešķirami, ja atbildē ir pareizi nosaukta noteicošā juridiskā metode – interpretācija, un analizēta tās piemērošanas specifika; un pareizi aprakstīta Eiropas Savienības Tiesas sprieduma vieta nacionālajā tiesību avotu doktrīnā un saskaņā ar interpretācijas veidu klasifikāciju.

1 punkts piešķirams, ja atbildē ir pareizi uzrādīts vismaz viens no secinājumiem, proti: 1) pareizi nosaukta noteicošā juridiskā metode – interpretācija vai 2) pareizi aprakstīta Eiropas Savienības Tiesas sprieduma vieta nacionālajā tiesību avotu doktrīnā.